

การจัดหาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา
ในเขตกรุงเทพมหานคร

Provision of Information Resources at Secondary
School Libraries in the Bangkok Metropolitan Area

ปิยธิดา อัจฉริยะปัญญา¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศของครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาครั้งนี้คือ ครูบรรณารักษ์โรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 92 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ พบว่า ห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่มีครูบรรณารักษ์ 1 คน มีหน้าที่รับผิดชอบในการสอน 11-15 คาบเรียน มีนโยบายการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ และมีการเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร มีคู่มือการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ ได้รับงบประมาณ 100,000 – 200,000 บาท และมีเงินอุดหนุนจากสมาคมผู้ปกครองและครู การประเมินทรัพยากรสารสนเทศจากระดับความเหมาะสมของเนื้อหา

¹ นักศึกษาปริญญาโท, หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

โดยการสอบถามครูและนักเรียนโดยตรงเพื่อทราบความต้องการทรัพยากรสารสนเทศ ส่วนการ คัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศได้รับคำแนะนำจากครูและนักเรียน สำหรับเกณฑ์ที่ใช้ในการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศพิจารณาจากความต้องการของครูและนักเรียน โดยครูบรรณารักษ์จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ห้องสมุดส่วนใหญ่จัดซื้อ นวนิยาย หนังสือเด็ก และเยาวชน พจนานุกรม สารานุกรม วารสารและนิตยสาร หนังสือพิมพ์ วิทยทัศน์ ประกอบการเรียน ลูกโลกและแผนที่เพื่อใช้เป็นสื่อการสอน โดยการติดต่อสั่งซื้อจากสำนักพิมพ์หรือแหล่งจำหน่ายโดยตรง นอกจากนี้ห้องสมุดส่วนใหญ่ได้รับอภิชนานการจากสำนักพิมพ์ หน่วยงานและห้องสมุดจะทำจดหมายตอบขอบคุณเมื่อได้รับทรัพยากรสารสนเทศ

2. ครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร มีปัญหาในการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ ในภาพรวม และรายด้าน ด้านความร่วมมือของผู้บริหาร และครูมีปัญหายุ่งยากในระดับมาก ส่วนด้านปัญหาการเงิน ด้านปัญหาจากทรัพยากรสารสนเทศ และด้านปัญหาจากครูบรรณารักษ์อยู่ในระดับปานกลาง

คำสำคัญ : การจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดโรงเรียน

Abstract

The purposes of this research were conditions and problems in respect to the provision of information resources by selected librarian teachers at secondary school libraries in the Bangkok Metropolitan area. The research also compares. The research population consisted of 119 librarian teachers employed in secondary schools in the Bangkok Metropolitan area. The research instrument was a questionnaire.

The findings revealed as follows:

1. In respect to the conditions of information resource provision in school libraries, the research found that there is a single librarian teacher at each school. The majority of the librarian teachers under study are responsible for teaching from 11 to 15 periods. Information resource provision policies are given in writing. A manual for information resource provision is provided. The budget received is from approximately 100,000 to 200,000 baht. Support monies are provided by Parents and Teachers Associations. Information resources are evaluated on the basis of the degree of content appropriateness. In order for information resource needs of students and teachers to be known, direct inquiries are made. Students and teachers give advice regarding selection of information resources. The needs of students and teachers determine the criteria used in providing information resources. Librarian teachers participated in decision making. The majority of libraries purchase novels, children and juvenile books, dictionaries, encyclopedias, journals, magazines, newspapers, videos for study purposes, globes displaying world maps, and maps used as instructional materials. They directly contact publishers or distributors. In addition, the majority of these libraries receive free copies from publishers and agencies. The libraries send letters thanking donors for providing information resources.

2. Concerning problems confronting these librarian teachers in the provision of information, the researcher found that overall problems were encountered at a moderate level. Furthermore, on the one hand, insofar as

concerns the aspect of administrator and teacher cooperation, problems were confronted at a high level. On the other hand, in regard to the aspects of financial problems, information resources, and the librarian teachers themselves problems were also faced at a moderate level.

Keywords : Providing information resource, School libraries.

ความสำคัญของปัญหา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ คือ มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลเมืองโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, น. 3) ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กล่าวถึงการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542, น. 12) ดังนั้นห้องสมุดจึงเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองตามศักยภาพและความสนใจของแต่ละคน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2549, น. 2)

ห้องสมุดโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งมีส่วนในการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านและการรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ห้องสมุดโรงเรียนควรนำนักเรียนไปสู่ประสบการณ์ใหม่ ๆ ซึ่งมีทั้งความรู้และความเพลิดเพลิน ทั้งยังช่วยเสริมสร้างจินตนาการ และสร้างความตระหนักและเข้าใจสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลาย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2556, หน้า 1) และรวบรวมความรู้ที่ใกล้ตัวผู้เรียน ดังนั้นห้องสมุดโรงเรียนจึงต้องจัดหาทรัพยากรสารสนเทศทุกประเภท เพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้าและให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เพราะทรัพยากรสารสนเทศเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและความสำเร็จในการให้บริการ ห้องสมุดโรงเรียนต้องให้ความสำคัญกับการคัดเลือกและจัดหาหนังสือและสื่ออื่น ๆ โดยคำนึงถึงคุณภาพและตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ที่หลากหลายของนักเรียน ตลอดจนส่งเสริมการใช้เวลาว่าง และตอบสนองความเพลิดเพลินและเสริมสร้างจินตนาการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554, น. จ-ฉ)

งานจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ เป็นกระบวนการในการรวบรวมสื่อประเภทต่าง ๆ ไว้ให้บริการ ตามความต้องการของผู้ใช้ภายในวงเงินงบประมาณที่มีอยู่อย่างเหมาะสม เป็นไปตามเป้าหมายและนโยบายที่กำหนดไว้ งานจัดหาทรัพยากรสารสนเทศจึงถือเป็นงานที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรกของห้องสมุด เนื่องจากการดำเนินงานเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรสารสนเทศประเภทต่าง ๆ ให้เพียงพอและตรงกับความต้องการ การดำเนินงานด้านการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ จึงเป็นการดำเนินงานที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรกของห้องสมุด (สุนีย์ กาญจจำรูญ, 2545, น. 2)

ครูบรรณารักษ์ควรคัดเลือกและประเมินคุณค่าของทรัพยากรห้องสมุด โดยพิจารณาถึงความต้องการของผู้ใช้ห้องสมุด จำนวนทรัพยากรห้องสมุด คุณภาพของ

ทรัพยากรและงบประมาณ เพื่อให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่าที่สุด เครื่องมือที่จะสามารถช่วยครูบรรณารักษ์ในการคัดเลือกทรัพยากรห้องสมุดได้อย่างรวดเร็วและเหมาะสม ได้แก่ หนังสือประเภทบรรณานุกรมต่างๆ บรรณานิตยน์ รายการหนังสือจากผู้จัดพิมพ์หรือผู้จำหน่าย แผ่นโฆษณาและแจ้งความต่างๆ บทวิจารณ์และแนะนำหนังสือ จากนั้นจึงดำเนินการจัดหาทรัพยากรห้องสมุด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558, น. 5) บรรณารักษ์จึงต้องใช้วิจารณญาณในการเลือกและจัดหาทรัพยากรสารสนเทศที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ ตรงตามหลักสูตร โดยโรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการ ประกอบด้วย ครู นักเรียน ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา คัดเลือกและดำเนินการจัดซื้อ จัดหา รวมถึงมีการสำรวจรายชื่อหนังสือและสื่อที่นักเรียน ครู ต้องการให้จัดซื้อเข้าห้องสมุด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554, น. ๑)

การที่สถานศึกษาจะสร้างนิสัยรักการอ่านให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนย่อมต้องอาศัยห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญ ห้องสมุดต้องสามารถดึงดูดความสนใจของผู้เรียนได้ตั้งแต่แรกเห็น และเมื่อผู้เรียนเข้ามาในห้องสมุดแล้วสิ่งสำคัญต่อไปก็คือหนังสือและสื่อต่างๆ ที่มีรูปปลั๊กบอร์ด เนื้อหาน่าสนใจตรงกับวัยของผู้เรียน มีความทันสมัยและเพียงพอ แต่ห้องสมุดโรงเรียนประสบปัญหาในด้านทรัพยากรสารสนเทศอย่างต่อเนื่อง จากการสำรวจของ วิทยากร เชียงกุล (2542) พบว่า สภาพการทำงานจริงเกี่ยวกับการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศนั้น ครูบรรณารักษ์ไม่สามารถจัดหาทรัพยากรทุกชนิดที่ต้องการได้ ทั้งนี้เนื่องจากมีข้อจำกัดและประสบปัญหาในด้านงบประมาณ ทรัพยากรสารสนเทศและบุคลากรที่ปฏิบัติงาน ซึ่งจากการศึกษางานวิจัย พบว่า ห้องสมุดโรงเรียนทั่วประเทศมีไม่ต่ำกว่า 4 หมื่นแห่ง แต่มีงบประมาณซื้อหนังสือน้อยมาก เมื่อเทียบกับงบประมาณก่อสร้างอาคาร ซื่อครุภัณฑ์ต่างๆ ห้องสมุดจึงไม่สามารถสนองความสนใจ ความอยากอ่านของนักเรียนได้เท่าที่ควร กระทรวงศึกษาธิการ (2544) ได้ศึกษาสภาพการอ่านของนักเรียนและการจัดกิจกรรมส่งเสริม

การอ่านในโรงเรียน พบว่า ปัญหาของครูบรรณารักษ์มัธยมศึกษาที่พบมากที่สุด คือ ขาดงบประมาณในการจัดซื้อหนังสือ และจากการรายงานสรุปผลการประชุม IFLA/UNESCO เมื่อวันที่ 9-12 กันยายน 2546 ณ กรุงไทเป ในหัวข้อการประชุม Regional Workshop on School Library Services in Southeast Asia พบว่า ห้องสมุดโรงเรียนในประเทศไทยบางส่วนได้รับงบประมาณที่ได้รับจัดสรรไม่เพียงพอ ขาดแคลนบรรณารักษ์ ห้องสมุดไม่ได้มาตรฐานและทรัพยากรสารสนเทศมีไม่เพียงพอ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาศาภาพการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดโรงเรียนครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศาภาพและปัญหาการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศของครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร

สมมุติฐานของการวิจัย

ครูบรรณารักษ์ที่มีระดับการศึกษา สาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดโรงเรียนที่สังกัดต่างกัน มีปัญหาการจัดการทรัพยากรสารสนเทศแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดหาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นการศึกษาสภาพและปัญหาของการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

นี่ คือครูบรรณารักษ์โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 119 คน โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 92 คน ส่วนการเลือก กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling) ตามขนาดของโรงเรียน สำหรับเครื่องมือ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเรื่อง การจัดหาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งเป็น 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 สภาพการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ตอนที่ 3 ปัญหาในการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ ของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของครูบรรณารักษ์ที่มีต่อการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ และเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานการวิจัยด้วยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่มีอิสระต่อกันโดยใช้สถิติ t -test (independent samples) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว F test (one-way ANOVA) และการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ โดยใช้วิธี Least significant difference (LSD) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกเป็นข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม สภาพการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ ปัญหาการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ และผลการทดสอบสมมติฐานดังรายละเอียดต่อไปนี้

ข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่างจำนวนมากที่สุดสังกัดโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 38.0 รองลงมา คือ โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 34.8 ระดับการศึกษาสูงสุด ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 78 คน คิดเป็นร้อยละ 84.8 และปริญญาโท จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 15.2 สาขาที่สำเร็จการศึกษามากที่สุด สาขาบรรณารักษศาสตร์ จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 87.0 และสาขาอื่นๆ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 13.0 และจำนวนมากที่สุดมีประสบการณ์การทำงานห้องสมุด 21 ปีขึ้นไป จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 35.9 รองลงมา คือ 1-10 ปี จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 33.7 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีหน้าที่รับผิดชอบในการสอน จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 96.7 มีชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์ 11 - 15 คาบ จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 41.3 รองลงมา คือ 6 - 10 คาบ จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 26.1

เมื่อพิจารณาสภาพการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดโรงเรียน พบว่าจำนวนบุคลากรที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดโรงเรียน จำนวนมากที่สุดมีครูบรรณารักษ์ 1 คน ร้อยละ 47.8 ครูบรรณารักษ์ 2 คน ร้อยละ 32.6 ห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่มีนโยบายการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศและเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ร้อยละ 59.8 และมีแต่ไม่ได้เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ร้อยละ 38.0 ได้จัดทำคู่มือปฏิบัติงานในการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ ร้อยละ 58.7 ส่วนที่เหลือไม่ได้จัดทำคู่มือปฏิบัติงานในการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ ร้อยละ 41.3 จำนวนมากที่สุดได้รับงบประมาณ ประมาณ 100,001 -

200,000 บาท ร้อยละ 27.2 รองลงมา คือ ต่ำกว่า 50,000 บาท เท่ากันกับ 50,001 - 100,000 บาท ร้อยละ 26.1 จำนวนมากที่สุดได้รับแหล่งงบประมาณจากสมาคมผู้ปกครอง และครู ร้อยละ 41.3 รองลงมา คือ เงินรายได้พิเศษจากการจัดกิจกรรมของโรงเรียน ร้อยละ 29.3 ห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่ประเมินทรัพยากรสารสนเทศที่มีอยู่จากระดับความเหมาะสมของเนื้อหา ร้อยละ 91.3 รองลงมา คือ ปริมาณของหนังสือกับจำนวนครูและนักเรียน ร้อยละ 78.3 และดูจากปีที่พิมพ์ ร้อยละ 65.2 ครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่ได้ศึกษาความต้องการของครูและนักเรียน โดยสอบถามครูและนักเรียนโดยตรง ร้อยละ 82.6 รองลงมา คือ ดูจากสถิติการยืม-คืน ร้อยละ 72.8

ห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่คัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศ จากคำแนะนำของครูและนักเรียน ร้อยละ 82.6 รองลงมา คือ จากรายการทรัพยากรสารสนเทศที่สำนักพิมพ์/ร้านค้าส่งมาที่โรงเรียน ร้อยละ 67.4 จัดหาทรัพยากรสารสนเทศโดยพิจารณา จากความต้องการของครูและนักเรียน ร้อยละ 93.5 รองลงมา คือ ความสอดคล้องกับหลักสูตรการเรียนการสอน ร้อยละ 85.9 ส่วนใหญ่มีครูผู้สอนเข้ามามีส่วนร่วมในการคัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศ ร้อยละ 98.9 รองลงมา คือ นักเรียน ร้อยละ 97.8 และได้ให้หัวหน้างานห้องสมุดหรือครูบรรณารักษ์มีส่วนร่วมในการตัดสินใจจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ ร้อยละ 95.7 รองลงมา คือ ครูผู้สอน ร้อยละ 65.2

ประเภทสิ่งพิมพ์ที่ห้องสมุดโรงเรียนจัดซื้อส่วนใหญ่ คือนวนิยาย ร้อยละ 91.3 รองลงมา คือ วารสารและนิตยสาร ร้อยละ 97.8 และหนังสือเด็กและเยาวชน ร้อยละ 90.2 มีการจัดซื้อวัสดุทัศนที่มีเนื้อหาประกอบการเรียนร้อยละ 80.4 รองลงมา คือ สารคดี ร้อยละ 59.8 มีการจัดซื้อลูกโลกและแผนที่ เพื่อใช้ประกอบการสอนของครู ร้อยละ 55.4 ส่วนใหญ่มีวิธีการจัดซื้อทรัพยากรสารสนเทศโดยวิธีติดต่อสั่งซื้อจากสำนักพิมพ์หรือแหล่งจำหน่ายโดยตรง ร้อยละ 85.9 รองลงมา คือ บรรณารักษ์เดินทางไปจัดซื้อที่สำนักพิมพ์หรือแหล่ง

จำหน่ายด้วยตนเอง ร้อยละ 66.3 ห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่ดำเนินการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศโดยสำนักพิมพ์หรือหน่วยงาน ส่งมาถวายเป็นงานการ ร้อยละ 85.9 รองลงมา คือ ได้รับบริจาค จากครู ผู้ปกครอง และนักเรียน ร้อยละ 82.6 และทำจดหมายตอบขอบคุณ เมื่อได้รับทรัพยากรสารสนเทศ ร้อยละ 78.3

ปัญหาในการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครมีปัญหาในการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความร่วมมือของผู้บริหารและครู รองลงมา คือ ด้านปัญหาการเงิน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านปัญหาจากครุบรรณารักษ์ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ มีรายละเอียดดังนี้ ด้านความร่วมมือของผู้บริหารและมีปัญหาอยู่ในระดับมาก 2 ข้อ คือ สนับสนุนครุบรรณารักษ์ ประชุม ฝึกอบรม สัมมนา เกี่ยวกับการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ หรือศึกษาดูงานห้องสมุดอื่นๆ และให้ความร่วมมือในการเสนอหรือคัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศ ส่วนข้อที่อยู่ในระดับปานกลาง คือ ให้อิสระในการจัดซื้อทรัพยากรสารสนเทศ ประเภทต่าง ๆ ส่วนด้านปัญหาการเงิน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความเหมาะสมในการแบ่งเงินในการจัดซื้อทรัพยากรสารสนเทศกับหน่วยงานอื่นในโรงเรียนมีน้อย รองลงมา คือ งบประมาณสำหรับใช้ในการดำเนินงานจัดซื้อทรัพยากรสารสนเทศมีน้อย ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การขออนุมัติเงินซื้อทรัพยากรสารสนเทศได้ไม่ครบตามที่ขอ สำหรับปัญหาจากทรัพยากรสารสนเทศ มีปัญหาอยู่ในระดับมาก 1 ข้อ คือ ทรัพยากรสารสนเทศที่ได้รับถวายเป็นงานการไม่ตรงกับความต้องการ ส่วนข้อที่มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย คือ สิ่งพิมพ์ที่ออกใหม่ส่วนใหญ่ไม่ทันสมัย ไม่ตรงกับหลักสูตรการเรียนการสอน ไม่ตรงตามความต้องการ และปัญหาในการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศที่เกิดจาก

ครูบรรณารักษ์ ข้อที่มีปัญหาอยู่ในระดับมาก คือ บรรณารักษ์ต้องทำหน้าที่สอนและทำงานอื่นด้วย ส่วนข้อที่มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย คือ บรรณารักษ์มีประสบการณ์ในการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศน้อย และไม่มีครูบรรณารักษ์ที่ทำหน้าที่จัดหาโดยตรง

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ครูบรรณารักษ์ที่มีระดับการศึกษา สาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษา ประสบการณ์การทำงานและขนาดโรงเรียนที่ต่างกัน มีปัญหาการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศแตกต่างกัน โดยครูบรรณารักษ์ที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และปริญญาโทมีปัญหาการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดโรงเรียนโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ส่วนครูบรรณารักษ์ที่จบการศึกษาสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสาขาอื่น ๆ มีปัญหาการจัดการทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดโรงเรียนโดยภาพรวมไม่แตกต่างกันและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีปัญหาการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 2 ด้าน คือ ปัญหาด้านความร่วมมือของผู้บริหารและครู และด้านปัญหาจากครูบรรณารักษ์ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบประสบการณ์การทำงาน พบว่า ครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกันมีปัญหาการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดโรงเรียน โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ส่วนการเปรียบเทียบขนาดของโรงเรียน พบว่า ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครที่มีขนาดของโรงเรียนต่างกันมีปัญหาการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดโรงเรียนโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีปัญหาการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดโรงเรียนแตกต่างกัน จำนวน 3 ด้าน คือ ด้านความร่วมมือของผู้บริหารและครู ด้านปัญหาการเงิน และด้านปัญหาจากครูบรรณารักษ์ จึงต้องทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธีการ LSD โดยมีรายละเอียดดังนี้ 1) เมื่อเปรียบเทียบรายคู่ พบว่า โรงเรียนที่มีขนาดใหญ่พิเศษ

(= 2.86) กับโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่ (= 3.08) และโรงเรียนที่มีขนาดกลางและเล็ก (= 3.09) มีปัญหาการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดโรงเรียน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 2) โรงเรียนที่มีขนาดกลางและเล็ก (= 3.04) กับโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่พิเศษ (= 3.95) และโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่ (=3.50) มีปัญหาการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดโรงเรียน ด้านความร่วมมือของผู้บริหารและครู แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ส่วนโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่พิเศษ (= 3.95) กับโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่ (=3.50) มีปัญหาแตกต่างกัน 3) เมื่อเปรียบเทียบรายคู่ พบว่า โรงเรียนที่มีขนาดใหญ่พิเศษ (= 2.64) กับโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่ (= 3.10) และโรงเรียนที่มีขนาดกลางและเล็ก (= 3.47) มีปัญหาการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดโรงเรียน ด้านปัญหาการเงิน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) โรงเรียนที่มีขนาดใหญ่พิเศษ (= 2.56) กับโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่ (= 2.90) และโรงเรียนที่มีขนาดกลางและเล็ก (= 3.00) มีปัญหาการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดโรงเรียน ด้านปัญหาจากครูบรรณารักษ์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่องการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาในการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ ผลจากการศึกษา พบว่า

สภาพการดำเนินงานจัดหาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา

ห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่มีครูบรรณารักษ์ 1 คน มีชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์ 11 - 15 คาบ และทรัพยากรสารสนเทศที่ห้องสมุดโรงเรียนจัดซื้อส่วนใหญ่เป็นสื่อประเภทสิ่งพิมพ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของอุษณีย์ สุวรรณจินดา (2552) พบว่า บุคลากรห้องสมุดไม่เพียงพอ มีครูบรรณารักษ์ปฏิบัติงานเพียง 1-2 คน เท่านั้น ครูบรรณารักษ์มีชั่วโมงสอนมาก ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานห้องสมุดได้เต็มที่ มีเวลาปฏิบัติงานวันละ 2-4 ชั่วโมงต่อวัน และยังมีภาระหน้าที่อื่นๆ อีกมาก จึงทำให้ไม่มีเวลาปฏิบัติงานและพัฒนาห้องสมุดได้เต็มที่ การจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดเน้นการซื้อหนังสือเป็นส่วนใหญ่ ส่วนวัสดุความรู้อื่นๆ มีการจัดซื้อน้อย และงานวิจัยของอลิสา ชัยลังกา (2552) พบว่า โรงเรียนขาดแคลนบุคลากรที่จะปฏิบัติงานประจำห้องสมุด ครูบรรณารักษ์หรือผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบงานห้องสมุดมีภาระในการสอนมากเกินไป

ปัญหาการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา

ปัญหาด้านความร่วมมือของผู้บริหารและครูในการเสนอหรือคัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศ มีปัญหาอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของอุษณีย์ สุวรรณจินดา (2552) พบว่า ส่วนใหญ่ ครูบรรณารักษ์เป็นผู้คัดเลือกหนังสือ ซึ่งครูและนักเรียนยังมีส่วนร่วมในการคัดเลือกหนังสือน้อย

ปัญหาด้านการเงินในการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความเหมาะสมในการแบ่งเงินในการจัดซื้อทรัพยากรสารสนเทศกับหน่วยงานอื่นในโรงเรียนน้อย รองลงมา คือ งบประมาณสำหรับใช้ในการดำเนินงานจัดซื้อทรัพยากรสารสนเทศมีน้อย สอดคล้องกับงานวิจัยของอุษณีย์

สุวรรณจินดา (2552) พบว่า มีการจัดสรรงบประมาณให้แก่โรงเรียนไม่ครอบคลุมทุกด้าน ส่วนใหญ่เน้นเฉพาะงบประมาณหนังสือ ยังขาดงบประมาณสำหรับโสตทัศนวัสดุที่ทันสมัย และการจัดสรรเมื่อคิดเป็นสัดส่วนจำนวนเงินต่อนักเรียน พบว่า มีสัดส่วนไม่เท่ากันในแต่ละโรงเรียน ส่วนใหญ่งบประมาณที่ได้รับเมื่อเทียบกับจำนวนนักเรียนลดลงทุกปีการศึกษาและการใช้งบประมาณ ด้านการจัดซื้อด้านหนังสือยังไม่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการและงานวิจัยของอลิสา ชัยลังกา (2552) พบว่า โรงเรียนขาดงบประมาณในการจัดหาสื่อวัสดุอุปกรณ์ให้มีคุณภาพและเพียงพอในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้อย่างหลากหลายและต่อเนื่อง นอกจากนี้งานวิจัยของกรมวิชาการ (2544) พบว่า ปัญหาของครูบรรณารักษ์มัธยมศึกษาที่พบมากที่สุด คือ ขาดงบประมาณในการจัดซื้อหนังสือ

ปัญหาด้านทรัพยากรสารสนเทศที่ได้รับมอบหมายการไม่ตรงกับความต้องการ มีปัญหาอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของอุษณีย์ สุวรรณจินดา (2552) พบว่า มีทรัพยากรสารสนเทศไม่เพียงพอ จากการสอบถามและการสัมภาษณ์ผู้ใช้บริการยังเห็นว่าหนังสือมีจำนวนน้อย และมีความพึงพอใจน้อย เนื่องจากหนังสือที่มีอยู่ส่วนหนึ่งเป็นหนังสือแบบเรียน บางส่วนได้รับบริจาคและล้าสมัย และห้องสมุดเน้นหนังสือเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งซึ่งอาจไม่ตรงตามความต้องการของผู้ใช้บริการ และงานวิจัยของกรมวิชาการ (2544) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการอ่านของนักเรียนมัธยมศึกษาคือการบริการของห้องสมุดไม่มีหนังสือที่ต้องการ

ปัญหาจากครูบรรณารักษ์ที่ต้องทำหน้าที่สอนและทำงานอื่นด้วย มีปัญหาอยู่ในระดับมากสอดคล้องกับงานวิจัยของอุษณีย์ สุวรรณจินดา (2552) พบว่า บุคลากรห้องสมุดไม่เพียงพอมีครูบรรณารักษ์ปฏิบัติงานเพียง 1-2 คน เท่านั้น ครูบรรณารักษ์มีชั่วโมงสอนมากทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานห้องสมุดได้เต็มที่ มีเวลาปฏิบัติงานวันละ 2-4 ชั่วโมงต่อวัน และ

ยังมีภาระหน้าที่อื่น ๆ อีกมาก จึงทำให้ไม่มีเวลาปฏิบัติงานและพัฒนาห้องสมุดได้เต็มที่ คณะกรรมการหรือผู้ช่วยคณบดีรักษาสอบที่แต่งตั้งขึ้นไม่ได้มีบทบาทในการดำเนินงานห้องสมุดอย่างแท้จริง เนื่องจากคณะกรรมการทุกคนมีชั่วโมงสอนมาก เช่นเดียวกันและคิดว่างานห้องสมุดเป็นหน้าที่ของคณบดีหรือคณบดีเพียงผู้เดียวเท่านั้น และงานวิจัยของอลิสซา ชัยลังกา (2552) พบว่า โรงเรียนขาดแคลนบุคลากรที่จะปฏิบัติงานประจำห้องสมุด คณบดีหรือผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบงานห้องสมุดมีภาระในการสอนมากเกินไป

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการศึกษาการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่นอกเหนือจากพื้นที่ในเขตกรุงเทพมหานคร ศึกษาความพึงพอใจของครูและนักเรียนในการจัดหาหนังสือของห้องสมุดโรงเรียน และศึกษาความคุ้มค่าของทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดโรงเรียน ทั้งที่จัดซื้อและได้รับบริจาค

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). *รายงานวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการอ่านของนักเรียน และการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในโรงเรียน*. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ.
- บังอร ระย้าอ้อย. (2552). *สภาพและปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนให้มีชีวิตของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี*. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารการศึกษา). ลพบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- ประยงค์ พัฒนกิจจำรูญ. (2554). *สารสนเทศและสารสนเทศศาสตร์ : เอกสารการสอนชุดวิชาสารสนเทศศาสตร์เบื้องต้น (ปรับปรุงครั้งที่ 2)*. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พิมพ์ราไพ เปรมสมิทธิ์. (2553). *ชุดฝึกอบรมบรรณารักษ์*. กรุงเทพมหานคร : คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สังวาน ชายเพ็ชร. (2549). *สภาพและปัญหาการดำเนินงานตามมาตรฐานห้องสมุดโรงเรียนเทศบาลกลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 7*. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารการศึกษา). ลพบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2549). *เอกสารแนวทางการดำเนินงานปฏิรูปการเรียนการสอนตามเจตนารมณ์ กระทรวงศึกษาธิการ 2549 ปีแห่งการปฏิรูปการเรียนการสอน แนวทางการจัดการห้องสมุดโรงเรียนให้มีชีวิต (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). *เรื่องดีดีจากห้องสมุด : กรณีศึกษาโรงเรียนในโครงการพัฒนาห้องสมุดมีชีวิตต้นแบบ*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2556). *มาตรฐานห้องสมุดโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2556*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2558). *การจัดการทรัพยากรห้องสมุด*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สุนีย์ การศำรณ. (2545). *เอกสารคำสอน วิชาการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ*. กรุงเทพมหานคร : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อลิสฯ ชัยลังกา. (2552). *การดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต 1 (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท)*. ลำปาง : มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- อุษณีย์ สุวรรณจินดา (2552). *แนวทางการพัฒนาการบริหารห้องสมุดโรงเรียน โรงเรียนเทศบาล 5 เด่นห้า สังกัดเทศบาลนครเชียงราย (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท)*. เชียงราย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30, 607-608.
- Russell, Shayne. (2000). *Teachers and Librarians: Collaborative Relationships*. ERIC Digest. Retrieved March 29, 2015, from <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED444605.pdf>.